

EFOP-3.1.6-16-2017-00047

**SZELFI – SZolgálat az
ELFogadásért**

Hogyan támogassam az osztályomba járó autizmussal élő gyermekeket?

Útmutató integráló iskolák pedagógusainak a valódi inklúzió
támogatásához

Készítette: Horváth Gabriella és Mohay Dorottya gyógypedagógus

2022.

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Hogyan támogassam az osztályomba járó autizmussal élő gyermekeket?

Útmutató integráló iskolák pedagógusainak a valódi inklúzió
támogatásához

Készült az EFOP-3.1.6-16-2017-00047 „SZELFI – Szolgálat az ELFogadásért” című projekt keretében.

A kiadvány ingyenes, kereskedelmi forgalomba nem hozható. A felhasználás a jövedelemszerzés vagy
jövedelemfokozás célját nem szolgálhatja.

Tartalomjegyzék

Bevezető	4
Az autizmus változatos spektruma	5
Összefoglaló információk az autizmus spektrum állapotról	5
Autizmussal élő tanuló lehetséges erősségei - melyekre építhetünk	6
Típusos nehézségek, és kognitív problémák, amelyekkel számolni kell a tanítás-tanulás során	6
Akadálymentesítés - szempontok, tanácsok, jó gyakorlatok, eszközök	7
Az autizmus specifikus akadálymentesítés fő szempontjai	7
Módszertani ajánlások	8
Komplex akadálymentesítés - gyakorlati eszköztár	9
1. Szenzoros védelem	9
2. A pedagógusok és más munkatársak kommunikációs stílusa	10
3. Akadálymentesítés az osztályteremben	10
4. Akadálymentesítés az osztálytermen kívül	14
5. Digitális eszközök használata	16
Segédeszközök a komplex akadálymentesítés folyamatában	16
1. Az önállóságot és rugalmasságot támogató eszközök	16
2. A szociális készségek fejlődésének és a szabadidő hasznos eltöltésének támogatása	17
A motiváció megalapozását segítő eszközök	18
A pedagógusok munkáját támogató felszerelések	18
KITEKINTÉS	18
Csillagbusz	18
A kortárs mentor, mint segítség	19
A DATA, a jövő	19
Irodalomjegyzék	21

Bevezető

Kedves Pedagógus!

Köszönjük, hogy kézbe vette útmutatónkat és köszönjük, hogy szíven viseli az iskolájukba járó autizmussal élő gyermekek sorsát!

Az útmutatóban igyekeztünk röviden, tömören, átláthatóan és strukturáltan megosztani azon ismereteket, melyekkel megkönnyíthetjük az Ön munkáját és az iskolájukba járó autizmussal élő tanuló mindennapjait. Törekedtünk a tanulmányaink során megismert szakirodalmakból kiemelni azokat a tudnivalókat, amelyek segítik az autista tanulók együttnevelését.

Röviden olvashat az autizmus spektrum állapotáról (milyen viselkedések megjelenésére, erősségekre és nehézségekre számíthat), majd tájékozódhat az autizmus specifikus akadálymentesítésről.

Igyekeztünk röviden megosztani a már működő, leginkább használt, az akadálymentesítést segítő módszereket, eszközöket (leírásokat, fotókat).

A felméréseken alapuló, személyre szabott segédeszközök elkészítéséhez, használatához kérjük az autizmussal élő tanulót támogató gyógypedagógus segítségét!

Horváth Gabriella és Mohay Dorottya

gyógypedagógus

Az autizmus változatos spektruma

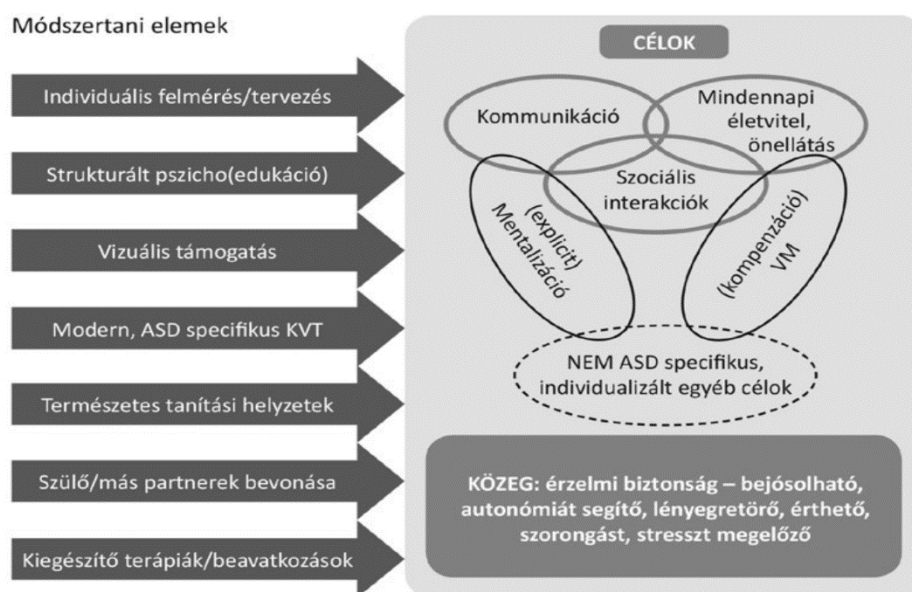
Összefoglaló információk az autizmus spektrum állapotról

Az idegrendszeri fejlődés egy variációja, ami meghatározza a gondolkodást és a viselkedést.

Két viselkedési területet érint leginkább:

- kapcsolatok kezdeményezése, fenntartása és kommunikáció
- tevékenységek változatos és rugalmas megszervezése

Sokszínű, heterogén állapot: aki egy autistát látott az csak egy autistát látott. Sokszínű az is, hogy a társas kapcsolatok, a kommunikáció és a viselkedésszervezés területein hogyan mutatkoznak meg nehézségek, eltérések. Mivel a lakosság legalább 1%-a érintett, fontos, hogy megtanuljuk kezelni, támogatni autizmussal élő embertársainkat. Magasan funkcionáló autizmussal élő gyermekekkel találkozhatunk többségi iskolákban. Autizmussal nem feltétlen jár együtt fogyatékoság, mégis bárhol helyezkedik el a gyermek az autizmus spektrumán, speciális támogatásra lesz szüksége bizonyos területeken. Mindössze az érintettek 40%-ánál állapítanak meg intellektuális képességzavart az autizmus mellett. A társas viselkedésekből adódó nehézségek legmarkánsabban kortársak között jelentkeznek – az íratlan társas szabályok például különösen nehezen értelmezhetők autizmussal élő gyermekek és felnőttek számára egyaránt ép intellektus mellett is, így egy nagyobb közösségben feltétlen szükséges a támogató eszközök használata. A teljes támogatás során elengedhetetlen, hogy a gyermek, a szülők, a pedagógusok, a gyógypedagógusok, esetenként a pszichológus, pszichiáter és a gyermekkel foglalkozó összes szakember szorosan együttműködjön. (Havasi és Kis-Jakab, 2019) Mivel az állapot sokszínű, a támogatásnak is sokszínűnek kell lennie. A következő ábra összefoglalja a támogatás legfontosabb szempontjait:

A komprehenzív, autizmus-specifikus beavatkozás áttekintő modellje (*Stefanik, 2018*)
(ASD-autizmus spektrum zavar, KVT-kognitív viselkedésterápia, VM-végrehajtó működések)

Középpontban minden esetben az egyén szükségletei, erősségei és gyengeségei állnak. Az autizmus specifikus támogatás fő célja mindig a kommunikáció és társas készségek, valamint a mindennapi, önálló életvitel támogatása. Az erősségek és gyengeségek feltárásához is egyéni felmérés szükséges, hiszen az autizmus spektrum zavarban érintett gyermekek csoportja nagyon heterogén. (Stefanik, 2018)

Autizmussal élő tanuló lehetséges erősségei, melyekre építhetünk

A különböző erősségek, amelyek előfordulása gyakori és amikre támaszkodni lehet¹:

- Az egyénre szabott vizuális információ általában jól értelmezhető, azaz fontos, hogy a pedagógus ne kizárólag elmagyarázza, hanem leírja, lerajzolja, fotón vagy filmen is mutassa be a tanulandókat, szabályokat és az egyéb információkat.
- A tanult rutinokhoz, szabályokhoz való alkalmazkodás lehet a tanuló erőssége.
- A mechanikus memória jó vagy akár kiváló is lehet, ami azonban azzal a veszéllyel jár, hogy elfedi a megértési nehézségeket.
- A tanuló érdeklődésének megfelelő témáknál kiemelkedő lehet a koncentráció, kitartás, precizitás.
- Egyes nem szociális tartalmú tantárgyi területeken – pl. szó szerinti tanulás, nem szöveges matematika, földrajz, zene, rajz, egyes sportok, informatika – jó vagy akár kiemelkedő teljesítmény érhető el.

Típusos nehézségek, és kognitív problémák, amelyekkel számolni kell a tanítás-tanulás során

- szenzoros ingerfeldolgozás zavarai (hallás, látás, fájdalom stb.),
- figyelemzavar,
- utánzási képesség sérülése,
- percepció, vizuomotoros koordinációs problémák,
- analízis, szintézis műveleteinek problémája,
- lényegkiemelés, problémamegoldó gondolkodás sérülése,
- általánosítás, a tanultak új helyzetben való alkalmazásának sérülése,
- emlékezet-felidézési problémák (szociális tartalmaknál és személyes élményeknél),
- nehézség ismert tananyagban szociális elem bevezetésével, vagy új körülmények közötti alkalmazással,
- a feladat céljának nem-értése, reális jövőre irányultság hiánya,
- szimbolikus gondolkodás (pl. játék) fogyatékosága,
- énkép, én-tudat fejlődésének zavara,
- a valóság téves értelmezése, felfogása,
- realitás és fantázia összetévesztése,

¹ Gosztonyi, N. és Szaffner, É. (2008). Sérülésspecifikus eszköztár autizmussal élő gyermekek, tanulók együttneveléséhez. Budapest: Sulinova 2008.

- szóbeli utasítások félreértése, különösen a többértelmű, elvont kifejezések, többrészes utasítások esetén,
- képességek, ismeretek kreatív (nem mechanikus, sztereotip) alkalmazásának hiánya,
- gyermekközösségben áldozattá, illetve bűnbakká válás, más esetben szociálisan inadekvát viszonyulás a kortársakhoz,
- strukturálatlan időben passzivitás, reaktív viselkedésproblémák,
- félelmek, fóbiák, szorongás.

Akadálymentesítés - szempontok, tanácsok, jó gyakorlatok, eszközök

Az autizmus specifikus akadálymentesítés fő szempontjai²

Az autizmus - specifikus komplex akadálymentesítés gyakorlati megvalósításához feltétlenül szükséges annak megértése, hogy az autizmus spektrum állapot hogyan befolyásolja az információfeldolgozást, a megértést és a társas helyzetekben való részvételt.

Fontos a **mentalizáció** – azaz, hogy a tanuló értse, mások viselkedését mi határozza meg – és a tevékenységek hatékony szervezésének, azaz a **végrehajtó működések fejlesztése**, támogatása.

A célok eléréséhez mindenképpen egyénre szabottan, individualizáltan szükséges a gyermeket felmérni, a támogatást, fejlesztést erre alapozva megtervezni.

Az autista gyermekek állapotukból eredően korlátozottan képesek arra, hogy megtanuljanak térben, időben és szociális környezetben tájékozódni. Fejlesztésük során számolni kell azzal, hogy

- percepció és szervezési készségeik sérülhetnek,
- problémáik lehetnek a nyelvi megértés terén,
- a sorrendiség felidézésében,
- saját viselkedésük megszervezésében,
- figyelmük összpontosításában,
- személyes emlékeik felidézésében.

A fentiek miatt a környezet kaotikus, értelmezhetetlen és félelmetes lehet számukra. Idegrendszerük eltérő fejlődésének következményeit önállóan nem képesek kompenzálni, a kaotikusnak megélt környezethez nem mindig tudnak alkalmazkodni vagy az alkalmazkodás extrém módon fáraszthatja őket. Strukturálni szükséges a környezetet – meghatározni minek hol a helye – az időt (minek mikor van itt az ideje) – és a tevékenységeket.

² Őszi T.-né (2020) Oktatás 2030. Tantervi és módszertani füzetek. Útmutató az autista tanulók integrált neveléséhez

Kiemelt jelentősége van a vizuális támogatásnak – autizmussal élő gyermekek esetében a leírt, képeken megjelenített információ sokkal egyértelműbb, mintha csak szóban hangzik el!

Módszertani ajánlások

- egyénre szabott motivációs rendszer
- gyakorlás természetes élethelyzetekben
- modellnyújtás
- ismeretszerzés manuális tevékenységeken keresztül
- lényeges információk kiemelése
- fokozatosság
- bejósolhatóság: a körülmények legkisebb változása is új helyzetnek minősül, melyben nem képes mozgósítani készségeit, tudását – **nem akarja helyett megnézni, hogy miért nem tudja?**
- a meglévő tudást lehetőleg fokozatosan bővítjük, egyszerre egy dimenzióban
- az ismereteket abban a kontextusban tanítsuk, melyben a gyermeknek alkalmaznia kell azokat – értelmes feladatok!
- az elsajátított ismeretek, az új készségek funkcióbba helyezése
- a tanultak állandó szinten tartása, gyakorlása szükséges (fontos, hogy ne mechanikus gyakorlás legyen, hanem pl. digitális feladatok ugyanazon témában)
- a tanításban mindig szánjunk külön alkalmat az általánosításra, a sokrétű alkalmaztatásra!
- a viselkedés és teljesítményváltozás okainak szisztematikus feltérképezése (eltérő teljesítmény mögött az aktuális állapot, környezeti tényezők állhatnak)
- az egyéni szükségleteket (erőségeket és gyengeségeket egyaránt) figyelembe vevő differenciálás (tanulásszervezés, módszerek, munkaformák, pl. önálló tananyag feldolgozás a csoportos helyzet helyett, egy-egy témában való elmélyülés, tananyagrésztlet kidolgozása – akár a szülő segítségét kérve)
- önálló gyakorló feladatsorok összeállítása
(segédletek: <https://zanza.tv/> (csak középiskolásoknak), <http://www.okosdoboz.hu/>, <https://tudasbazis.sulinet.hu/hu>, <https://www.mozaweb.hu/>, www.learningapps.org).
- a társas-kommunikációs fejlődés támogatása (csoportos tanulás esetén ismert, már begyakorolt ismeretek felhasználása, mert a cél a társas készségek fejlesztése)
- a frontális helyzetekhez való alkalmazkodás segítése (vizuálisan megjelenített szabályok, szociális történetek alkalmazása pl.: jelentkezés, utasítások követése)
- differenciálás (több idő vagy eltérő, leegyszerűsített, vizuális ingerektől mentes, tagolt/plusz feladat)

Komplex akadálymentesítés - gyakorlati eszköztár

Az autista gyermekek állapotuk következményeit nem képesek önállóan kompenzálni, a kaotikusnak megélt fizikai és társas környezethez nem tudnak alkalmazkodni. Az akadálymentesítés alapja a strukturált, bejósolható közeg, mely a tanuló számára érzelmileg biztonságos, érthető, és melyben biztosított, hogy a pedagógusok és a kortársak megértik és elfogadják viselkedését, kommunikációját. Fontos kiemelni, hogy a felsorolt nehézségek, akadályok nem jelentkeznek minden autizmussal élő tanuló esetén, illetve az akadályozottság súlyossága is nagyon eltérő lehet. Azt, hogy az adott tanulónál hogyan jelennek meg az autizmusra spektrum állapotra jellemző sajátosságok, megfigyelések, felmérések segítségével tudjuk pontosan meghatározni.

Az akadálymentesítés személyi feltételei:

- pedagógiai asszisztens (esetenként árnyékpedagógus)
- autizmusban tapasztalt szakember (folyamatos konzultáció)
- rendszeres team megbeszélések
- kortárs segítők **tudatos** bevonása tanulási és tanórán kívüli helyzetekbe

1. Szenzoros védelem

A gyermek számára zavaró ingerek (az azokra adott reakciók) feltérképezése, a túlérzékeny tanuló védelme.

- jelezheti, ha számára zavaró az adott helyzet/inger
- nyugodt, csendes, zavaró ingerektől mentes pihenőhely kialakítása
- az adott helyzetben való részvétel csökkentése/fokozatosság a részvételben
- segédeszközök alkalmazása (zajvédelmi fülhallgató, paraván, asztal elhelyezkedése)

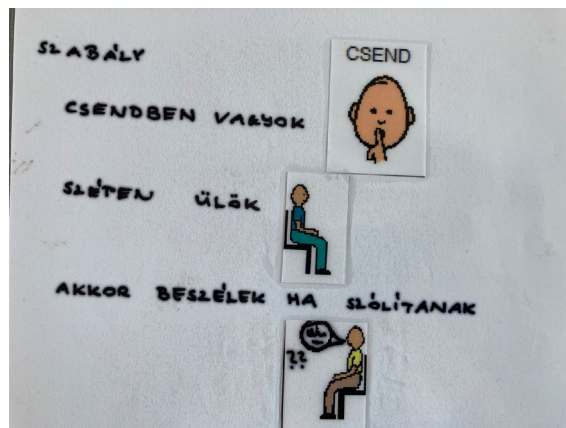
A szenzoros ingereket kereső gyermekek esetében a tanulási helyzetekben az inger kiküszöbölése a cél, DE szabályozott keretek között lehetővé tesszük az ingerekhez való hozzájutást!

³ Őszi T.-né (2020) Oktatás 2030. Tantervi és módszertani füzetek. Útmutató az autista tanulók integrált neveléséhez

2. A pedagógusok és más munkatársak kommunikációs stílusa

- Utasítások, új információk közlése előtt szólítsuk nevén a tanulót, győződjünk meg arról, hogy valóban tud figyelni ránk! (Figyelje meg, milyen hosszúságú, tartalmú mondatokat ért meg pontosan!)
- Röviden, pontosan fogalmazzuk meg az utasításainkat, kéréseinket!
- Kerüljük a kétértelmű, szarkasztikus kifejezéseket!
- Ne azt mondjuk hogy mit nem szabad, hanem hogy mi az elvárt viselkedés. Például nem azt rögzítjük szabályban, hogy “Csendben vagyok!”, hanem: “Akkor beszélek, ha szólítanak!”
- Győződjünk meg arról, hogy a tanuló valóban jól értette-e meg szándékainkat, kérésünket!
- Írásban, ábrán/képen is rögzítsük a szabályokat, kéréseket, feladatokat!

3. Akadálymentesítés az osztályteremben

Célunk a lehető legnagyobb fokú önállóság elérésének segítése, amelyhez a **vizuális információátadás** használatára támaszkodunk. Ezek a tér-idő szervezését támogató (napirend, folyamatábrák, munkaszervezés, munkarend) és egyéb vizuális információt hordozó írott és képi segédeszközök.

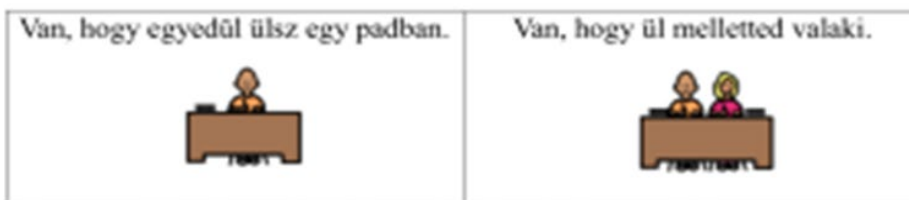
A tér- idő szervezése nyújtson minden tanuló számára látható és érthető információt arról, hogy:

- mit kell, illetve lehet csinálni (pl. osztályteremben, udvaron, óra alatt, szünetben)
- hol történnek az egyes tevékenységek
- mennyi ideig tartanak (időhatárok felismerése, bejósolása pl. karóra segítségével, vizuális óra vagy a jelzőcsengő értelmezésével)
- mi lesz a következő tevékenység
- mire kell emlékezni (pl. házi feladat, dolgozat pontos ideje és annak egyértelmű jelzése, hogy miből kell felkészülni - tankönyv teljes anyaga vagy elegendő a füzetben lévő vázlat, másnapi felszerelés, várható programok, információátadás)

PADREND

1. Az osztályteremben a diákok padokban ülnek.

Ha van padtársad, a pad fele lesz a Te részed, ahova pakolhatsz.
Ezt jelezheted a padra rögzített ragasztócsikkal.

2. Az óra elején elő kell készítened az adott órához szükséges eszközöket

- tankönyveket - füzeteket - tolltartót -

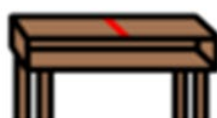

/ Az órarendben az adott színnel jelölt óra füžetein, könyvein ugyanolyan színű matricák vannak. Ez segíti a táskádban való eligazodást./

3. Így helyezd el a tanszereidet a padodon!

4. Amire az órán nincs szükség (amit a tanárod mond), rakd be a padodba vissza a táskádba!

Fontos, hogy a tanulók tájékoztatást kapjanak, ha **változás** következik be az órák vagy más iskolai tevékenységek sorrendjében, helyszínében, a tanár személyében vagy a követelményekben! A változás bejósolása csökkenti a stresszt, fokozza az alkalmazkodást, az új helyzet elfogadását.

- Az osztályra vonatkozó közös **viselkedési szabályok** (pozitív megfogalmazásban), **órarend**, a feladatra adott **időkeret**, megoldandó feladatok, házi **feladatok**, a

⁴ Jelencsics Beáta (2016): Tükörintegráció. Győr, 2016.

mindennapi rutintól eltérő tevékenységekkel kapcsolatos információk **írásban vagy képeken is jelenjenek meg!**

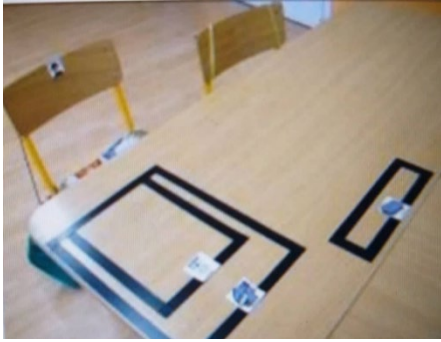

- A gyermek biztonságérzetének kialakítása és fenntartása érdekében, számára jól érthetően előre jelezzük az aktivitásokat!
- A közösen használt **tárolókra, szekrényekre** írjuk fel, vagy képekkel ábrákkal jelenítsük meg, hogy mi található bennük, (használhatunk különböző színű tárolókat)!
- A gyermekek fogasain, polcain, szekrényén jelenjen meg a nevük!
- Az osztályteremben **állandó hely kialakítása**, ahol jól tud figyelni és a pedagógus érzékeli, ha elakad, segítségre szorul a gyermek.
- A tanuló által használt **egyedi vizuális segítségek** legyenek feltüntetve **a padján**, segítjük azok használatát!

- A tankönyvek, íróeszközök helyének kijelölése, láttatása (feliratokkal, jelekkel, alaplappal)

⁵ Auti.hu: Naprakész információs portál autizmussal élő gyermekeket nevelő szülők számára

6

- Adott időtartamú figyelmes osztálytermi munka után legyen lehetőség **pihentetőbb tevékenység** végzésére, pihenésre, akár óra alatt is. Sok zavaró viselkedés leépíthető akár ezzel az egy engedménnyel. (A hiányzó anyagrészt otthon pótolhatja, így várhatóan később motivált lesz arra, hogy minél több munkát végezzen el az iskolában!)
- Túl gyors tempó esetén, ha a tanuló lemarad (házi feladat feljegyzése, dolgozatok várható időpontja) még a felső tagozaton, de akár még középiskolában is szükség lehet vázlat diktálására, ami a konkrét tanulnivalót tartalmazza.
- **Csoportmunka** előtt fontos a szükséges társas készségek kialakítása és begyakoroltatása! Szükség esetén a pedagógus ossza ki a feladatokat és a szerepeket. Egy autizmussal élő tanuló kevésbé kreatív abban, hogy önállóan válasszon részfeladatot magának.
- **Dolgozatok** szövegezésénél, az egyes feladatok utasításainak megfogalmazásánál gondoljon arra, hogy eléggé konkrét és a tanórai gyakorlásnak megfelelő-e a tervezett számonkérés módja. Nehéz lehet egy olyan feladatot teljesíteni, hogy: Írd le mit tanultál a reneszánsz korról! - segíthet helyette, ha felsoroljuk melyik műveket mutassa be, kinek az életrajzára vagyunk kíváncsiak, stb.

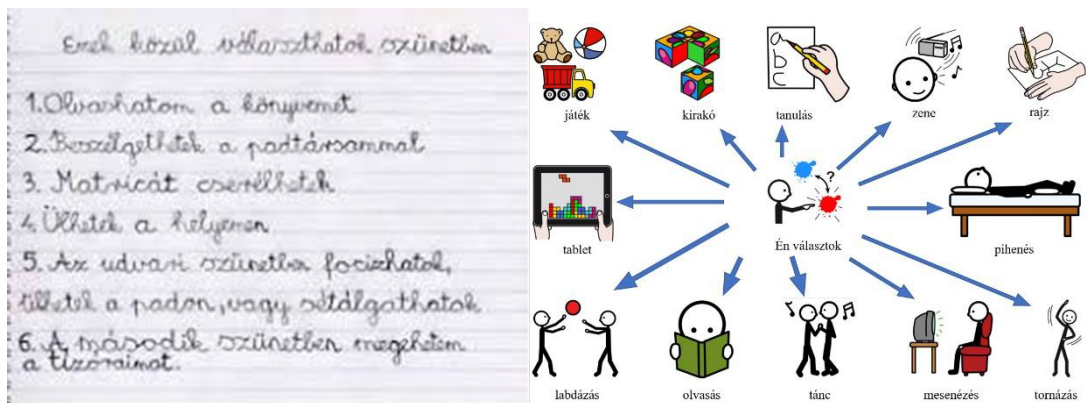
4. Akadálymentesítés az osztálytermen kívül

Különös figyelmet kell fordítani zavaró körülmények, a szünetek strukturálatlan helyzeteiben jelentkező problémák elkerülésére. A szabadidő eltöltésének is fontos eleme a vizuális támogatás.

Az autizmussal élő tanulók különösen a pedagógusok által kevésbé szemmel tartott helyszíneken fokozottan veszélyeztetettek az iskolai zaklatás, bántalmazás tekintetében. Fontos a zéró tolerancia elvének szem előtt tartása és a tanórákon kívüli helyzetekben fokozott figyelem biztosítása.

- Az óráközi szünetekben, a közös étkezések során az ebédlőben, a szabad játék alkalmával az udvaron **vizuálisan megjelenített szabályokkal, szenzoros védelmet nyújtó eszközökkel** segítsük a szenzoros, társas-kommunikációs és szervezési nehézségekkel teli helyzeteket!
- Az órák közötti **szünetekben** felkínálhatunk néhány (2-3) tevékenységet, amiből választhat (feliratok, képek), ami megmutatja számára, hogy mit lehet csinálni az udvaron, milyen sorrendben, kivel.

⁶ Auti.hu: Naprakész információs portál autizmussal élő gyermekeket nevelő szülők számára

- Ha az autista gyermek feszültebb, akkor hadd maradjon bent a teremben, és pihenjen, kapcsolódjon ki (pl.: rajzoljon, vagy csak nézhessen ki az ablakon; amit ő szeretne).
- **Étkezésnél** a karóra, vizuális időmérő (time timer) vagy falióra segítségével behatárolhatjuk, mennyi ideig tarthat az ebéd. Az iskolába érkező elsőssel tisztázzuk az elején, hogy tanóra alatt nem ehet, jelöljük számára az étkezésre szánt szünetet, a helyszín megszervezését (terítés) tevékenységek sorrendjét, szemetét helyét, tisztálkodás szükségességének megállapítását.

- Érdemes előre tisztázni a szülőkkel, hogy milyen ételt és hogyan fogyasztja el gyermekük. (pl. hús külön tányéron legyen a körettől)
- Gondot okozhatnak az ebédlőben előforduló szagok és zajok, amelyek ellen védelmet nyújthat pl. a zajvédelmi fülhallgató, vagy az étel elfogyasztása más helyszínen, esetleg csendesebb időszakban.

Különösen a **számára ismeretlen helyzetekre**, helyszínekre kell felkészítenünk az autista tanulót! Ennek módjai:

mutassunk fotót a helyszínről,
közöljük a lehető legtöbb előre tudható információt a helyről, a személyekről,
az adott helyen megvalósuló tevékenységekről, azok időtartamáról,
a választható lehetőségekről

- Előzetes felkészítést kívánhatnak a következők:
sportolás szabadterén vagy új, külső helyszínen (pl. korcsolya, uszoda), tanulmányi kirándulás, ünnepek, tanulmányi verseny, múzeum, színház, mozi, dolgozat, vizsga, orvosi vizsgálat, egészségügyi beavatkozások.

5. Digitális eszközök használata

- Applikáció az egyénre szabott vizuális támogatásokhoz, mely tableten, okostelefonon használható
- A digitális tananyagok (akadálymentes tanulás, korlátlan ismétlés lehetősége)
- Számonkérés a digitális tananyagokhoz kapcsolódó teszteken keresztül (ez a mód kiküszöbölheti a társas interakciókból fakadó nehézségeket)
- A digitális eszközök hatékony segítséget nyújthatnak az autizmusban gyakori grafomotoros nehézségek kompenzálásához.

Segédeszközök a komplex akadálymentesítés folyamatában

Az elkészítéshez mindig kérje gyógypedagógus segítségét!

1. Az önállóságot és rugalmasságot támogató eszközök

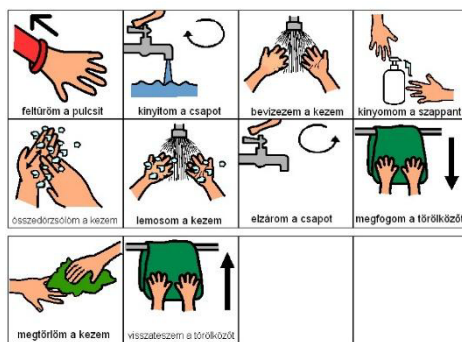
- egyénre szabott vizuális napirendek, hetirendek;

ÓRAREND

	HÉTFŐ	KEDDŐ	SZERDA	CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK
1.					
2.					
3.					
4.					
5.					
6.					

- strukturált, vizualizált feladatok készlete (melyek tartalmukban és szervezettségükben a tanuló fejlődésével változnak);
- az önállóságot, önkiszolgálást segítő vizuális forgatókönyvek, videomodellek;

- a társas viselkedést támogató vizuális forgatókönyvek, videomodellek;
- különböző, az idő múlását vizuálisan vagy hangjelzéssel konkréttá tevő időmérő eszközök (pl. tojásfőző óra, homokóra);
- egyéb vizuális segítségerek (pl. szabadidős választótáblák, zsetongyűjtők, adaptív viselkedést támogató szabályok).

2. A szociális készségek fejlődésének és a szabadidő hasznos eltöltésének támogatása

- az önálló játékhoz szükséges, életkornak és fejlődési szintnek megfelelő játékkészletek (pl. konstrukciós játékok, kirakók, puzzle-k, logikai játékok), könyvek, újságok, társasjátékok - ezekhez választótáblák,
- érzelmi állapotok vizualizálására szolgáló eszközök (pl. hőmérők, skálák),
- különböző társas helyzeteket ábrázoló képsorozatok, társalgáshoz panelmondatok írása (hogyan kezdjen el egy beszélgetést: Van kedved játszani?)
- szociális történetek az adott helyzet támogatására,
- én-könyv és napló.

A meg nem értett társas-kommunikációs helyzetek okozhatnak kihívást jelentő viselkedéseket, szélsőséges reakciókat az autista tanuló részéről. Megoldás lehet a helyzetből való kiemelés, minél kevesebb, tömondatos, nyugodt hangvételű kommunikáció mellett. Tájékoztassa a gyógypedagógust, aki segít a tanulónak a probléma azonosításában, pozitív megoldási stratégia

kidolgozásában. Szükség lehet viselkedési szempontok (a szabályok vizuális megjelenítése) használatára a tanórák alatt, kérjük, segítsen az egyes szempontok értékelésében, kialakításában a gyógypedagógusnak! Nagyon sok rossz viselkedésminta beépülését előzheti meg így, megkönnyítve saját munkáját.

A motiváció megalapozását segítő eszközök

Autizmussal élő tanulók számára nem minden esetben értelmezhető az érdemjegy (legyen az jó, vagy rossz), vagy a piros/fekete pont, mint tanulmányai, esetleg viselkedése eredménye - mivel nem feltétlen szeretne megfelelni bárkinek, egész egyszerűen számára esetleg nincs jelentősége az értékelés/motiváció ezen módjának. Szükség lehet számára valódi jutalomértékű tárgyak, tevékenységek, finomságok felkínálására, melyek sikeres használatához a gyógypedagógussal közösen jutalom-rendszert alakíthatunk ki.

A motiváció eszközei lehetnek:

- különböző szenzoros játékok,
- az egyes gyermekek speciális érdeklődésének megfelelő játékok, anyagok, eszközök, tevékenységek,
- matricák
- egyéb kedvelt tevékenységek
- finomságok

Egyéb szükséges eszközök, melyek elkészítésében a gyógypedagógus tud segíteni:

- látható viselkedési szabályok gyűjteménye (szabálykönyv, zsetongyűjtő)
- a jutalmak választásához választótábla

A pedagógusok munkáját támogató felszerelések

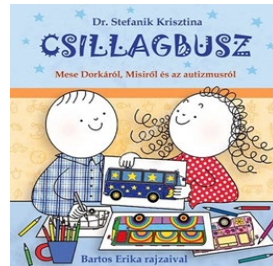
Digitális fényképezőgép vagy okostelefon, videokamera (vagy telefon kamerája), számítógép és egyéb informatikai eszközök, színes nyomtató, lamináló, lamináló fólia, tépőzár, különböző színű kartonok, a strukturált feladatok kialakításához dobozok, dossziék, irodaszerek (pl. olló, ragasztó, tűzőgép)

KITEKINTÉS

Csillagbusz

A Csillagbusz Inklúziós Intervenciós Program az általános iskola alsó tagozatába járó korosztályt és pedagógusait célozza, olyan osztályközösségeket, ahol van autista tanuló. A közösség és a társadalom életében való részvételt támogatja, mely mindenkinek alapjoga. Segíti az autizmussal élő gyermekek viselkedésének, a viselkedés okainak megértését. A bántás, kiközösítés megelőzése szintén elsődleges célja - legyen szó autista vagy tipikusan fejlődő tanulóról. Növeli a gyermekek közötti együttműködést, nemcsak az autista gyermekek számára

előnyös, hanem a kortársak is profitálnak belőle - fejlődik önreflexiójuk, kommunikációjuk, tanulmányi eredményeik javulhatnak. Különösen igaz ez, ha kortárs mentori szerepet vállalnak (lentebb részletezve). A program alapja a Csillagbusz című tudásformáló mesekönyv (Dr. Stefanik Krisztina, 2016), mely 2016-ban elnyerte az Év gyermekkönyve díj Innovációs díjat. A mesekönyvvel való megismerkedés önmagában is hasznos lehet egy osztályközösség számára, de a programban való részvétellel professzionális segítséget kaphatnak a pedagógusok az autista tanulók támogatásához.

További információ: csiip.elte.hu

A kortárs mentor, mint segítség

Egy kortárstól jövő instrukció sokkal jobban hat, mint a felnőttől jövő. A kortárs mentorok az autizmussal élő tanulót hivatottak támogatni az iskolai - tanórai és szünet - időszakban egyaránt. Általában minimum 2 gyermeket választ ki az osztályfőnök a gyógypedagógus segítségével, de fontos, hogy legyen azonos nemű kortárs mentor. A gyógypedagógus a többségi iskola pedagógusát készíti fel először a feladatra, aki legalább 2-3 hétig sug a kiválasztott gyermekeknek. Etikai kérdés, hogy ez plusz feladat a gyerekek – feltétlen tájékoztatni kell a mentor szülőjét, a beleegyezését kell kérni, illetve szükség szerint a mentor szerepre kijelölt gyermek is bevonható. Eleinte a mentor 2-3 feladatnál többet nem kap: lecke felírás segítése, mosdóba, büfébe kísérés, majd cél, hogy a mentor támogassa az autizmussal élő tanuló bevonását a közösség életébe is. Fontos feladata továbbá a bullyingra való odafigyelés és az adekvát reakció tanítása – az autizmussal élő gyermek nem mindig tudja, hogy őt bántották, nem mindig tud különbséget tenni verbális bántalmazás és viccelődés között. Előfordulhat, hogy nem tud megfelelően reagálni, vagy bántalmazásnak éli meg azt, ami nem az (hanem csak viccelődés). Mivel az autizmussal élő integrált gyermekek 80%-át bántalmazták, fontos látni, hogy a kortárs mentor valódi és észrevétlen védelmet nyújthat - elküldheti a bántalmazót vagy súghat: olyat reagáljon, ami abban a helyzetben, életkori sávban adekvát – például: “Menj a francba!”

A kortárs mentor kijelöléséhez kérje gyógypedagógus segítségét!

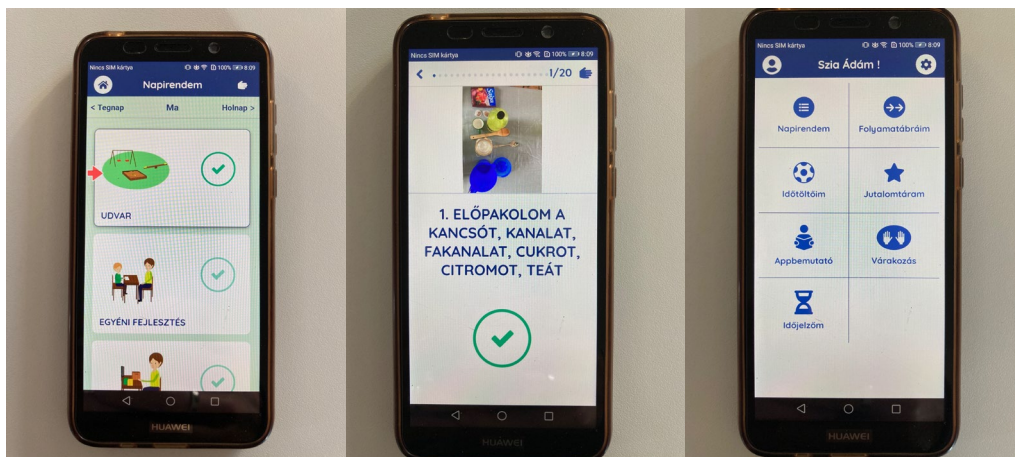
A DATA, a jövő

Maga a DATA applikáció egy mobileszközön – tableten vagy okostelefonon – futó, iOS és Android rendszerben egyaránt működő alkalmazás, melyhez egy webes alapú szerkesztőfelület tartozik. A tartalmak szerkesztéséhez szükség van egy számítógépre, illetve internet

elérhetőségre, az itt szerkesztett, majd az okos eszközre letöltött tartalmak azonban offline üzemmódban is elérhetőek lesznek, ezzel is támogatva a szélesebb körű használhatóságot.

A fejlesztés elsődleges célja illeszkedik az autizmus specifikus fejlesztések általános céljához, miszerint az autizmussal élő személyek gondolkodásbeli jellegzetességeit figyelembe véve – nem a saját képünkre formálva őket - kell törekedni arra, hogy a személy minél teljesebb és önállóbb életet élhessen vagy egy integráló közösségben könnyebben, feltűnés nélkül, de a neki szükséges segédeszközök folyamatos használatával boldoguljon. A felsoroltakból egyértelműen következik, hogy a rendszer legfőbb elemei az önállóságot leginkább támogató napirend, valamint a folyamatábrák, folyamatleírások. Kiegészítő funkcióként fejlesztésre kerültek további autizmus specifikus támogató tartalmak, mint például a jutalmazási rendszer, időjelző, emlékeztetők, időtöltő játékok, érzelmi hőmérő, hangerőmérő.

További információ: data.aosz.hu

Irodalomjegyzék

Gosztonyi, N. és Szaffner, É. (2008). Sérülésspecifikus eszköztár autizmussal élő gyermekek, tanulók együttneveléséhez. Budapest: Sulinova 2008.

Havasi, Á. és Kis-Jakab, É. (2019). Felhasználói tananyag a DATA applikáció alkalmazásához. 2. képzési modul: autizmusspecifikus módszertan és vizuális támogatások. Budapest: AOSZ. <https://app.data.aosz.hu/tudasbazis/module/2> (Utolsó letöltés: 2020.02.10.)

Jelencsics Beáta (2016): Tükörintegráció (Integrált autista óvodások felkészítése az iskolára). Győr, 2016.

Stefanik, K. (2018). Az autizmus spektrum zavarok evidenciaalapú oktatási és támogatási módszertanának alapjai. In: Győri, M. és Billédi, K. (szerk.) *Atipikus diákok, segítő appok, tudományos evidenciák* (pp. 65-78). Budapest: ELTE Eötvös Kiadó Kft.

MTA-ELTE Autizmus Szakmódszertani Kutatócsoport (2020). Az MTA-ELTE Autizmus Szakmódszertani Kutatócsoport bemutatja a Csillagbusz Inklúziós Intervenciós Programot. MTA-ELTE Autizmus Szakmódszertani Kutatócsoport. https://csiip.elte.hu/CsIIPProgram/CsIIP_tajekoztato%20kiadvany.pdf

(Utolsó letöltés: 2022.06.03.)

Stefanik, K. (2014). Autizmussal élő, magasan funkcionáló gyermekek és felnőttek fejlesztése - előadás, Budapest, 2014.

Őszi, T.-né (szerk.) (2016): Ajánlások az autizmus-specifikus alapszolgáltatások kialakításához a köznevelésben: működésük minimális és optimális szakmai feltételrendszere. FSZK és AOSZ, Budapest

Őszi T.-né (szerk.) (2007): Inkluzív nevelés. Ajánlások autizmussal élő gyermekek, tanulók kompetenciaalapú fejlesztéséhez. <http://www.kooperativ.hu/szockomp/ajanlasok/szocialis-02.pdf> (Utolsó letöltés: 2022. 09. 01.)

Őszi T.-né (2020) Oktatás 2030. Tantervi és módszertani füzetek. Útmutató az autista tanulók integrált neveléséhez. Eger: Eszterházy Károly Egyetem
<file:///C:/Users/Horv%C3%A1th%20Gabriella/Desktop/utmutato-az-autista-tanulok-integralt-nevelesehez.pdf> (Utolsó letöltés: 2022. 09. 01.)

<https://data.aosz.hu/mi-a-data/>

Képek forrásai:

<https://auti.hu/>

<https://aosz.hu/>

<https://www.autizmus.hu/sulimodszertar>

Ajánlott irodalom és módszertani segédletek nevelési-oktatási intézmények számára

Attwood, T. (2008): Különös gyerekek. Animus Kiadó, Budapest.

Attwood, T. (2015): Az Asperger-szindróma kézikönyve. Animus Kiadó, Budapest.

Brock, C. (2015): Az én családom különleges – Munkafüzet gyermekeknek, akiknek a testvére autizmussal vagy Asperger-szindrómával él. Geobook Kiadó, Szentendre.

Clements, J. és Zarkowska, E. (2007): Viselkedésproblémák és autizmus spektrum zavarok. Kapocs Kiadó, Budapest.

De Clercq, H. (2007): Mama, ez itt ember vagy állat? Könyv az autizmusról. Kapocs Könyvkiadó, Budapest.

Dunn Buron, K. (2017): Amikor a félelmeim túl nagyra nőnek. Geobook Kiadó, Budapest.

Dunn Buron, K., Curtis, M. (2016): A csodálatos 5-pontos skála – A társas viselkedés és az önkontroll összefüggésének tudatosítása a nevelésben – gyerekek, serdülők és felnőttek számára. Geobook Kiadó, Budapest.

Grandin, T. (2014): Képekben gondolkodom – Életem az autizmussal. Park Kiadó, Budapest.

Gray, C. (2015): Rajzbeszélgetések – Beszélgetések rajzos illusztrációja autizmussal élők és más hasonló, kommunikációjukban akadályozott gyermekek, fiatalok, felnőttek tanításához és a velük való hatékony társalgáshoz. Geobook Kiadó, Szentendre.

Győri, M., Billédi K. (2018): Atipikus diákok, segítő appok, tudományos evidenciák. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar, Budapest.

Hannah, L. (2010): Te is tudod! Hogyan foglalkozzunk autizmussal élő kisgyermekkel? AOSZ, Budapest.

Harris, S. L. (2009): Az autista gyermekek testvérei. Kapocs Kiadó, Budapest.

Havasi Á., Őszi T.-né (2015): Felmérési és tervezési kézikönyv autizmus-specifikus kiscsoportos szociális-kommunikációs fejlesztő foglalkozáshoz. Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhasznú Társaság, Budapest.

Havasi Á., Szabó T., Simó J. (2015): A sokszínűség oké – Autista az osztálytársam. Nemzetközi Cseperedő Alapítvány, Budapest.

Howlin, P. (2001): Autizmus – Felkészülés a felnőttkorra. Kapocs Kiadó, Budapest.

Howlin, P., Baron-Cohen, S., Hadwin, J. (2005): Miként tanítsuk az elme olvasását autizmussal élő gyermekeknek? Kapocs Kiadó, Budapest.

Janoch M. (2012): Problémás viselkedések megelőzése és kezelése autizmus spektrum zavarokban. Kapocs Kiadó, Budapest.

Janoch M. (2014): Hogyan? Útmutató füzet autizmussal élő emberek problémás viselkedéseinek értelmezéséhez, megváltoztatásához. Kapocs Könyvkiadó, Budapest.

Jordan, R., Powell, S. (2009): Autizmussal élő gyermekek megismerése és tanítása. Kapocs Kiadó, Budapest.

Kiss Gy., Tóth, K., Vigh, K. (2007): Szociális történetek II. Kapocs Kiadó, Budapest.

Major É., Sajó E., Várnai Zs. (2015): Ne hagyd, hogy bántsanak. Nemzetközi Cseperedő Alapítvány, Budapest.

Mesibov, G. B., Shea, V., Schopler, E. (2008): Az autizmus spektrum zavarok TEACCH szemléletű megközelítése. Kapocs Kiadó, Budapest.

Moor, J (2010): Hogyan játszunk és tanuljunk autista gyerekekkel? – Ötletek, tapasztalatok szülőknek és nevelőknek. Animus Kiadó, Budapest

Notbohn, E. (2010): Tíz dolog, amit minden autizmussal élő gyermek szeretné, ha tudnál. Geobook és AOSZ, Budapest.

Őszi, T.-né (szerk.) (2016): Ajánlások az autizmus-specifikus alapszolgáltatások kialakításához a köznevelésben: működésük minimális és optimális szakmai feltételrendszere. FSZK és AOSZ, Budapest.

Peeters, T. (1998): Autizmus – az elmélettől a gyakorlatig. Kapocs Könyvkiadó, Budapest.

Powell, A. (2017): A harag megértése. Geobook Kiadó, Budapest.

Quill, K. A. (2009): Tedd-nézd-hallgasd-mondd – Szociális és kommunikációs intervenció autizmussal élő gyermekek számára. Kapocs Könyvkiadó, Budapest.

Sainsbury, C. (2011): Marslakó a játszótéren – Hogyan értsük meg az Aspergerszindrómás iskolásokat? AOSZ, Geobook Kiadó, Budapest.

Speirs, F. (2014): Ö.T.V.E.N. Önismeret Társas Viselkedés és Egészségnevelés – Oktatási program autizmussal élő tanulók számára. Geobook Hungary, Budapest.

Stefanik K. (2016): Csillagbusz Mese Dorkáról, Misiről és az autizmusról. AutiSpektrum Egyesület, Veszprém.

Szaffner É., Gosztonyi N. (2015): Szociális történetek autizmussal élő gyermekeknek. Geobook Hungary, Budapest.

Verdick, E., Lisovskis, M. (2018): Hogyan húzd ki a méreg méregfogát. Geobook Kiadó, Budapest.

Vermeulen P. (2014): Az autizmus mint kontextusvakság. Geobook Kiadó, Budapest.

Volkmar F. R., Wiesner, L.A. (2013): Az autizmus kézikönyve – Amit minden szülőnek, családtagnak és tanárnak tudnia kell. AOSZ, Geobook Kiadó, Budapest.

Whitehouse, É., Pudney, W. (2013): Mint egy vulkán forrok és... Mindjárt felrobbanok. Geobook Kiadó, Budapest.